

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Responsa Moralia In Causis Justitiæ Commutativæ De Restitutione & Contractibus

Heislinger, Anton

Ingolstadij, 1726

Casus XXXV. De Culpa, ex qua famuli Officiales, aut Depositarii tenentur.

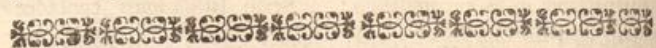
urn:nbn:de:hbz:466:1-40194

sibi his deficientibus aliud medium acquirendi congruam sustentationem non defuturum, quo licet tunc uti poterit.

33 Undecimo supplices preces pro impetrando officio, vel beneficio interpositæ nequaquam minuunt justam à lege, consuetudine, & ju-

dicio prudentum, determinatam mercedem.

34 Urimò fundamento volenti ut resignet Styclus suum officium alicui cælibi minoribus sumptibus ad se sustentandum indigenti jam superius à nobis satisfactum judicamus.

CASUS XXXV.

De culpa, ex qua famuli, officiales, aut Depositarii tenentur.

Severinus, postquam longo tempore proxenetam pistorum fidelissimè agens, horum panes in publica taberna vendiderat, cum semel assignato sibi à Pistoribus die reportatum ex dividendis panibus afferre lucrum pistori Terentio vellet, hujus uxorem in via offendit: ab hac, cum eidem suam intentionem indicasset, rogatur, ne pecunias ex distractis panibus comparatas suo viro, prout constituerat, traderet; eò quod hic illas inutiliter in computationes, & in lusus non sine rei familiaris detrimento quantocius suo more absumpturus esset: rediret potius domum, & collectas pecunias apud se retineret, usquedum ipsa easdem à proxeneta reperitura esset. Pareat mandato Severinus, & ut ipse sanctè testatur, pecunias quantocius arcæ, in qua meliores suas res asservare consueverat, serrâ firmatæ includit. Post aliquod tempus uxor proxenetæ creditas pecunias repetit; has, cum ex arca depromere meditatur Severinus, easdem ibidem non reperit, licet cætera ad Severinum spectantia adfuerint omnia, nec nullum indicium effractæ arcæ deprehensum fuerit. Petit itaque uxor pistoris Terentii, ut damnum hoc ex suis Severinus proxeneta reparet. Occasione hujus Casus.

Q. 1. Ex qua culpa famuli, proxenetæ, & cæteri officiales tenentur?

Q. 2. Ex qua culpâ teneatur depositarius?

Q. 3. An proxeneta noster in conscientia ad restitutionem in hoc casu sit obligandus?

SYNOPSIS.

- 1. Culpa alia est Theologica; alia juridica &c.
- 2. Num ex culpa Theologica Severius obligetur, modo non querimus.

§. I.

Resolvitur primum quæsitum.

Ex qua culpa famuli, proxenetae, ac ceteri officiales teneantur?

- 3. Quinam nomine famulorum veniant.
- 4. Qualiter res domini custodire famuli teneantur.
- 5. Non tenentur ex casu fortuito.
- 6. Neque si nullam culpam in assumptione, retentione, aut executione officii sui commiserint.
- 7. Aut in acceptance commissam adhibita postmodum diligentia emendaverint.
- 8. Vel culpa solum levissime sint rei,
- 9. Aut levis tantum.
- 10. Neque ex culpa lata, que non sit theologicè gravis.
- 11. Non est paritas inter famulos, & rerum Custodes.
- 12. Ex praxi habemus, officiales non teneri ex culpa levi.
- 13. Ex qua respectivè levi culpa obligentur famuli?
- 14. Famuli tenentur ex culpa lata, cum mortali communiter conjuncta.
- 15. Ad aliud possumus teneri ex vi contractus, ad aliud ex vi legum.
- 16. Leges pro conductoribus late non extendunt se ad famulos.

§. II.

Resolvitur secundum quæsitum.

Ex qua culpa teneatur depositarius?

- 17. Natura depositi explicatur.
- 18. Quod vel in gratiam solius deponentis, vel solius depositarii, aut utriusque in custodiam dari potest.
- 19. Factum in solius deponentis commodum ex solo dolo, & culpa crassa obligationem restitutionis inducit.
- 20. Nisi prius aliter convenerint.
- 21. In solius depositarii commodum concessa res prestationem culpe levissime exigit.
- 22. Levis autem prestanda erit in deposito utriusque contrahentis commodum intendente.
- 23. Quandoquæ offerens se ad acceptandum depositum teneatur ex levissima.
- 24. Num ex culpa levissima teneantur nautæ, caupones, stabularii?

§. III.

§. III.

Resolvitur tertium quæsitum.

An proxeneta noster in conscientia ad restitutionem sit obligatus?

25. **I**n nostro casu contractus locationis in contractum depositi permutatus fuerat.
26. Nec proxeneta ut talis, redditus ad custodiendum pecunias tenebatur asservare diutius.
27. Hinc non tenebitur ex culpa in famulis restitutionem inducente.
28. Imò, cum probabilitè nullum in hoc dolum commiserit,
29. Aut aliam theologicè gravem culpam, absolvendus in conscientia erit.
30. Num in foro externo condemnatus teneatur?

Cum proxeneta noster ex re accepta, ut restitutionem pistori faciat, obligari haud possit, si eum nihilominus teneri asseramus, necesse est, ut monstremus eundem ex injusta acceptione ad reparationem pecuniarum deperditarum obstrictum esse: hæc radix cum culpam quandam commissam, atque injuriam damnificato illatam fuisse supponat, hinc breviter in memoriam revocamus, culpam aliam esse theologicam, qua reatum in conscientia contrahimus: aliam verò juridicam, quæ quatenus à merè juridica, & à non merè juridica præscindit, dicitur esse quælibet omisso diligentia per se debitæ, unde aliquod infortunium sequitur. Hæc si theologicè peccaminosa fuerit, & juridica & theologica simul erit; merè autem juridica, si nullum peccatum in ea commissum fuerit. Ipsa culpa juridica subdividitur in latissimam, latiore, latam, levem, & levissimam. Quorum defini-

tionem hinc supponimus ut jam antea communiter plurimis notam.

Cæterum de obligatione naturali, quam proxeneta noster contrahere potuit, si culpam quandam theologicam in custodiendis deperditis pecuniis commiserat, hic agere omittimus, cum hujus solutio ex principiis alibi insinuatis erit non difficulter possit. Tantummodo itaque inquiremus, ex qua culpabili negligentia in custodiendis pecuniis commissa obligetur vi contractus, ut ita dicam, proxeneticæ. In hunc finem duo examinanda erunt: primum, ex qua culpa teneantur, qui aliis tanquam famuli sua obsequia locant? alterum, quænam culpa depositarium obliget, si res in custodiam eidem tradita perierit? horum notitiam ad resolutionem propositi casus necessariam esse, in resolutione tertii, hoc est ultimi, quæsitum intelligemus.

Resolvitur primum quæsitum.

Ex qua culpa famuli aut proxeneta teneantur ad restitutionem?

3 Cùm nomine famulorum non solum veniant domestici, ad domestica munia obeunda destinati, sed omnes illi, qui alteri suam operam in certis negotiis conficiendis elocârunt sub conditione certi stipendii in compensationem sui laboris progressu temporis accipiendi; hinc proxenetam nostrum communem omnium pistorum famulum non immeritò nominabimus, cùm singulorum istorum panes in publica taberna custodire, aliisque dividere vi sui officii debuerit, accepto ob hunc suum laborem constituto in singulos annos salario. Ut itaque valeamus decidere, ex qua culpa proxeneta teneatur, in genere obligationem ejusmodi famulorum indagabimus.

4 In quo puncto ante omnia notandum: nonnullis famulorum singulariter curam certæ rei, v. g. penus custodiendæ aut cellæ commissam fuisse, non itidem cæteris. Licet itaque omnes ejusdem familiae famuli ex charitate teneantur furra & damna suis dominis inferenda impedire, casu quo hæc facili labore & sine suo gravi incommodo impedire valeant, ii tamen, quibus ex officio cura v. g. penus, cellæ &c. incumbit, ex virtute justitiæ habent obligationem impe-

diendi damnum suis dominis in re illorum cura commissâ inferendum. Ita tenent Navarr. c. 24. man. num. 7. & lib. 3. consil. in fine de testamen. Molina disp. 735. in fine Lessius c. 13. dub. 10. num. 74. Pet. Navarr. lib. 3. cap. 1. num. 224. Layman. lib. 3. de just. tract. 2. cap. 5. num. 37. Quin imò Petrus Navarr. defendit, singulos & omnes famulos, licet nullius rei determinatæ curam gerant, contra justitiam peccaturos, si fures extraneos in domum ingredientes, modo possint, non impediant; aut si impedire aliter nequeant, domino non manifestent; ait enim, cuicumque famulo, eò ipso, quòd sit domesticus, domus custodiam aliquo modo incumbere, ut hanc ab injuria extraneorum defendat.

Cùm autem in hoc contractu, quem famulus cum suo hero locando eidem suam operam pro mercede init, nullius rei dominium in famulum, vel officialem transferatur, hinc tanquam certum supponimus, ab istis casum merè fortuitum reparandum non esse, prout communissimè Authores docent cum Lessio lib. 2. c. 7. dub. 8. Lugo: Disp. 8. num. 108. Palao: Ratio est: quod est supra nostram diligentiam, & non accidit ex nostra culpa; illud

Q99

neque

neque sine speciali pacto à nobis reparandum est: atqui casus fortuiti sunt tales: habetur hoc ipsum in *cap. unico de commodato*.

Dein quælibet res perit suo domino ergo cum ponatur, non fuisse dominium rei in famulum aut officialem translatum, non huic, sed domino perit. His prænotatis.

6 Dico 1. si famuli, aut officiales nullam culpam, nec in assumptione officii sui, nec in ejus retentione, nec in executione commiserint, ad restitutionem obligari non poterunt, nisi damnum quoddam postea secutum fuerit. Dicitur autem culpa in assumptione officii committi, cum imperitus sponte sua officium suscipit. Ita de Lugo de *restit. disp. 8. sect. 7. num. 88.* prob. tale onus neque ex re accepta imponi potest; cum nihil alienum ponatur habere: neque ex injusta acceptione, cum nullam culpam voluntariè commiserit: neque ex contractu, cum hic duntaxat obliget, ut nostrum officium diligenter & accuratè obeamus; insuper nullus se obstringat ad detrimenta fortuita reparanda: ergo ejusmodi famulus ad nihil tenebitur.

7 Dico 2. Licet famulus ab initio tanquam indoctus, ac insufficientis accipiendo, vel retinendo officium contra justitiam peccaverit: quando tamen postea sua diligentia tantum fuerat affectus, quantum alius doctus, aut habilis possidet, ad restitutionem ex hoc titulo non poterit obligari. Prob. si damnum

tale non potest imputari imperitiæ, ac insufficientiæ Famuli, sed difficultati rei est adscribendum, non poterit obligari ad restitutionem: sed: ergo &c. M. est certa: in tali etenim casu famulus, vel ipsius insufficientia præcedens non est causa voluntaria & formalis damni secuti, sed ipsius rei difficultas: cum hanc nec doctus potuisset superare. Prob. itaque minor: ponitur, quod postea & successu temporis sua industria & applicatione tantum affectus fuerit, ut cuiuscunque alteri experto & docto æqualis merito habeatur: ergo in tali casu non ipsa insufficientia famuli est causa formalis secuti damni, sed ipsa rei difficultas.

Dico 3. Famulus nequaquam tenetur ad reparandum damnum, quod ex illius culpa levissima secutum, fuit sive hanc in assumptione, sive in executione sui officii commiserit. Ita Sylvester 3. *quest. 5. § 8. Navar. cap. 17. n. 120. & sequenti*: Lugo de *restit. disp. 8. sect. 7. n. 90.* cum aliis: prob. qui se gerit, prout debet, in suo officio, non tenetur ad restitutionem: atqui talis famulus se gessit in suo officio, prout debet: ergo &c. M. videtur esse certa; quia damnum reparandum est illi duntaxat, qui debitam diligentiam in suo officio omisit; sed qui gerit se, prout debet se gerere, non omisit diligentiam debitam: ergo non tenetur ad restitutionem, Prob. itaque minor primi Syl. talis non quidem se gessit

fit prudentissimè, neque adhibuit diligentiam exactissimam, quam non nisi diligentissimi solent exhibere; eò quòd culpam levissimam ponatur commisisse: adhibuit tamen diligentiam, quam homines solum diligentiores solent exhibere, eò ipso quòd nullam culpam levem aut latam commiserit: sed qui adhibuit talem diligentiam, se gessit, qualiter debet se gerere: ergo &c. Prob. m. ad summum quilibet duntaxat obligatur, ut ita se gerat, qualiter prudentiores, & diligentiores se gerunt; nec debet ita se gerere prout se gerunt prudentissimi & exactissimi: ergo &c.

9) Dico 4. Si famulus omittendo diligentiam, quam homines solum diligentiores adhibent, commiserat culpam levem, atque ex hac postea quoddam damnum domino provenierit, probabilius ad illud reparandum non poterit obligari. Ita Vasquez in tract. de restit. cap. 2. §. 2. n. 35. Lessius lib. 2. c. 7. dub. 7. Rebellus p. 1. lib. 2. q. 10. sect. 4. n. 17. Lugo n. 91. loc. cit. prob. minime judicandum est, quòd domini gravissimum onus suis famulis velint imponere, & isti in se suscipere: atqui foret gravissimum onus, si tenerentur ex culpa levi: ergo &c. prob. m. est gravissimum onus in omnibus suis functionibus adhibere diligentiam, quam soli diligentiores consueverunt exhibere: ergo &c. videntur itaque tam famuli, quam alii officiales reipublice sub gravi obligati ad diligen-

tiam, quam ceteri prudentes in eò officio adhibent.

Dico 5. Qui in suo officio commisit culpam latam, hoc est, omisit diligentiam, quam homines in talibus circumstantiis communiter solent adhibere, ad damnum exinde securum non tenetur, ante sententiam judicis, nisi ea fuerit etiam gravis Theologicè, hoc est, graviter peccaminosa. Ita Sylvester v. advocatus q. 20. Toletus lib. 5. c. 18. Lessius l. 2. c. 7. dub. 7. n. 41. in quantum agnoscit probabilem sententiam Soti, volentis ejusmodi Leges ante sententiam Judicis non obligare in conscientia, eò quòd illæ procedant ex præsumptione culpæ interioris. Antonius Perez, Esparza, Tamburin, Illfung tract. 4. Disp. 3. q. 1. a. 2. n. 4. Sotus lib. 4. de Justit. q. 7. art. 2. in fine corporis Lugo n. 93. loco cit. prob. nec obligatur ex re accepta; nec ex injusta acceptione, nec ex contractu: ergo &c. prob. non ex re accepta, cum ponatur non habere rem alienam: nec ex injusta acceptione; cum nullam gravem culpam Theologicam admiserit: nec ex contractu; cum ex hoc orta obligatio non sit propriè obligatio restituendi, aut solvendi. Dem contractantes communiter intendunt se obligare duntaxat juxta formam à jure naturali vel positivo præscriptam: sed nec jus naturale, nec positivum præscribit restitutionem ante sententiam judicis, quando nulla culpa Theologica inter-

cessit:

cessit:

cessit: ergo &c. prob. m. non jus naturale: quia hoc jus nequaquam graviter obligat ad culpam purè juridicam præstandam, quæ per errorem, inadvertentiam, seu absque culpa theologica fuit commissa: ergo: sed neque jus positivum: quia leges hæc positivæ possunt explicari ad modum, quo intelligendæ sunt lex Aquilia, vel leges noxales, quòd scilicet primum post sententiam judicis tanquam merè penales obligent: ergo &c.

Confirmatur: juxta Navarrum *cap. 27. num. 22.* confessarius ad restitutionem tenetur solum tunc, quando ex ignorantia crassa vel affectata non præcipit penitenti restituere: simili modo etiam hic auctor loquitur *cap. 15. num. 24. cap. 17. num. 132. cap. 25. num. 39.*

21 Ob. contra quartam concl. qui ex contractu tenetur custodire rem aliquam: obligatur ad reparandum damnum ex culpa non solum gravi, sed etiam levi: ergo etiam officiales, & famuli ex tali erunt obligati, consequenter falsa erit quarta conclusio. R. tra. ant. neg. conseq. ratio disparitatis est, quòd officiales, atque famuli teneantur solum ex officio, non autem ex contractu, ex quo tenetur, cui res custodienda tradita fuit.

22 Urgebis, etsi obligatio famulorum, & officialium sit ex officio, nondum tamen fuit probatum; quòd hoc non obliget etiam ad evitandam culpam non solum gravem, sed etiam levem: ergo: &c.

R. negando. Et dicimus, officiales, ac famulos teneri duntaxat, ut suum munus prudenter exequantur: hoc ipsum autem probamus ex communi & ordinaria præxi, quæ docet, nullos officiales aut judices his temporibus accusari, nisi de dolo & culpa lata: ita tradit, alios Doctores ad idem intentum adducens, *Julius Clarus lib. 5. practice criminalis §. fin. quest. 73. num. 3.* idem constat ex rationibus nostræ conclusionis.

Obji: 2. contra eandem conclusionem: officiales, operarii, aut famuli tenentur ex culpa levi: ergo &c. prob. tutor & curator etiam levem culpam tenentur præstare, vi legis: *quidquid tutoris. C. arbitrium tutelæ.* Et legis tutori: *C. de negotiis gestis.* R. dist. ant. famuli, & officiales tenentur ex culpa respectivè levi, hoc est, ex omissione diligentiae, quæ sit major, quàm debent, & adhibere communiter solent, qui nulla mercede conducuntur, conc. ex culpa absolute levi, seu ex omissione diligentiae, quæ sit major, quàm adhibere communiter solent mercede conducti; negatur ant. & conf. mercede conducti tenentur adhibere diligentiam majorem, quàm gratis & liberaliter suam operam conferentes: ergo tales officiales, ac famuli, cum mercede fuerint conducti, debent majorem istam diligentiam adhibere: & hinc si eam non adhibuerint, sed omiserint diligentiam majorem

illâ, quam nulla mercede conducti præstant; ex ista culpa, quæ respectu liberè famulantium est levis, tenentur ad restitutionem. Quod si autem non adhibuerint, sed omiserint diligentiam majorem illâ, quam adhibere communiter alii solent mercede conducti, tunc non tenentur ex tali omissione seu culpa absolute levi; cum non debeant majorem diligentiam adhibere in suo officio, quam alii mercede etiam conducti adhibere communiter consueverint. Ad confirmationem respondetur ex eodem fundamento. Ad probationem ex obligatione tutoris, & curatoris etiam levem culpam præstantium petitam: cum diversi contractus diversam etiam obligationem pariant, ideo ex hujus contractus obligatione non bene fit argumentatio ad obligationem ex alio diverso contractu provenientem.

Secundò: si etiam de ipsis mercede conductis loquamur, etiam in illorum officiis obeundis pro diversitate circumstantiarum aliqua culpa materialiter, & absolute ac in se spectata potest esse levis, formaliter autem, & respectu officii, quod aliquis in se suscepit, potest esse lata; si nimirum unum officium ratione sui majorem diligentiam exigat, quam aliud: tunc enim omisso certæ diligentie respectu unius officii, quod exigat majorem diligentiam, erit lata, & respectu alterius, seu absolute in se, erit le-

vis; ut igitur famulus teneatur ex culpa, requiritur, ut hæc sit lata respectu officii, in quo fuit commissa, licet forsitan absolute in se sit levis.

Ob. 3. contra quintam conclusionem: communiter DD. docent, quod famuli & officiales teneantur ex dolo & culpa lata: ergo omnis, qui in suo officio commisit culpam latam, tenetur ad restitutionem, licet nullam culpam theologice commiserit. Prob. ant. culpa lata opponitur diligentie, quam officiales & mercede conducti promiserunt: ergo R. dist. ant. tenentur ex dolo & culpa lata, prout hæc communiter evenit, conc. prout raro, & per accidens contingit, negatur. Communiter non committitur culpa lata, nisi cum plena advertentia ad obligationem gravem, quam famuli & officiales habent in conscientia, ut talem culpam latam evitent, & consequenter communiter committitur cum peccato mortali: ergo, cum hoc obliget, etiam culpa lata communiter obligabit.

Ob. 4. Contra easdem conclus. 15 qui ex contractu locationis obligatur ad custodiendas res alterius, ut conductor, tenetur ex culpa lata, vel levi: ergo etiam famulus: atque officiales mercede conducti. R. dist. ant. talis conductor tenetur ex culpa levi aut lata ex natura ipsius contractus secundum se spectati, nego, vel ex hoc, vel ex dispositione legum. con. ant. & dist. conf.

Q 99 3

ergo

ergo etiam tenebuntur famuli, si leges id ipsum statuerint de famulis & officialibus, quod statuerunt de certis contractibus: conc. si non id ipsum statuerint de famulis & officialibus, quod statuerunt de quibusdam contractibus: negatur conf. quod autem non idem statuerint leges de famulis, quod de contractibus, constat ex probatione quintæ nostræ conclusionis, praxi scilicet quotidiana, vi cuius constat neminem famulorum accusari de negligentia levi: & si accusetur de culpa lata, supponitur, quod communiter fit, hanc cum culpa theologica conjunctam fuisse.

& conductionis, qui vergit in bonum utriusque: ergo tenebuntur ex culp lata & levi. Prob. conf. in contractu cedente in gratiam utriusque datur obligatio ex culpa lata & levi: ita enim habetur lege *si ut certò s. nunc videudum. ff. commodati & lege contractus ff. de regulis juris* cum æquitas postulet, ut accipiens rem in suam utilitatem, eam valde diligenter custodiat, ne alter damnum quoddam incurrat. R. N. conf. in hujus probatione, concedo, has leges procedere in locatione & conductione rerum, non autem personarum, suam operam aliis pro certa mercede ad quoddam officium obeundum offerentium; uti constat, ex probationibus nostrarum conclusionum.

16 Ob. 5. famuli & officiales locant suas operas aliis, consequenter ineunt contractum locationis,

§. II.

Resolvitur secundum quæsitum.

Ex quali culpa ad restitutionem teneatur depositarius?

17 Dlximus alibi, depositum in Lege 1. & seqq. ff. depositi & s. præterea. Instit. quibus modis re contrahatur obligatio. & cap. 1. & 2. de deposito. Dici illud, quod alicui in custodiam conceditur. Ita definitum sumitur pro ipsa re, quæ alicui in custodiam conceditur: si accipiat pro ipso contractu, definitur hic esse contractus gratuitus, quo res alicui custodienda traditur, cui res custodienda traditur, ille vocatur depositarius: qui tradit, nominatur deponens.

modo, contractum depositi ipsa traditione perfici, consequenter rem tradendam depositario: ut habetur *Lege 1. in princ. ff. de pactis* ratio est, quod curam illarum duntaxat rerum, quæ in nostra potestate sunt, suscipiamus. Colligimus dein secundo, ad rationem depositi proprie dicti necessarium esse, ut sit gratuitus contractus, hoc est nulla merces pro custodia vel promissa, vel acceptata fuerit. Denique cum depositum præcisè in custodiam detur, inferunt Doctores, vi hujus contractus, dominium rei depositæ

Hinc colligimus omnium pri-

positæ in depositarium nequaquam transferri, sed deponenti adhuc competere; & hinc in deposito puro eandem omnino rem restituendam esse; uti habetur in *Lege 1. ff. depositi*. Ex iisdem verbis etiam deducitur, purum depositum, si pereat, crescat, aut minuatur, perire, crescere, ac minui deponenti, non ipsi depositario.

48 Advertendum est secundò, depositum more consueto in solius deponentis gratiam, atque commodum posse alteri in custodiam dari; vel in gratiam, atque commodum solius depositarii: aut denique in gratiam utriusque.

49 Dico 1. si res quædam in commodum solius deponentis in custodiam alteri tradita, neque pacto aut conventionem aliter statutum fuerit: nec ulla culpabilis mora in restituendo depositum intercesserit, illo pereunte depositarius tenebitur solum de dolo, & culpa crassa, hoc est theologica. Ita communior cum Rebello 2. p. de oblig. *Just. lib. 6. q. un. de deposito Laym. lib. 3. sum. sect. 5. tract. 4. cap. 25. num. 1. Palao de Just. Disp. 3. p. 7. num. 1. Dicastillo de Just. lib. 2. tract. 3. Disp. 1. dub. 13. num. 413.* conclusio habet duas partes: prima dicit, depositarium teneri de dolo, & culpa crassa, seu theologica: secunda dicit extra hos casus ad nihil eundem obligari posse.

Quod ex dolo, & culpa crassa teneatur, probamus, qui dolum committit, scienter, ac voluntariè

alteri injuriam infert, & studiosè damnificans peccat contra justitiam: sed talis tenetur ex injusta acceptione, & quidem ante sententiam Judicis: ergo &c. æquè certa est Authoribus obligatio restituendi etiam in conscientia, quando depositum ex culpa, seu negligentia theologica crassa five mortali destructum aut amissum fuerit, nam quilibet tenetur reparare damnum alteri illatum, quod eidem est virtualiter voluntarium, & ut prævisum in sua causa: sed hoc contingit, quando depositum ex culpa gravi theologica deperditum & destructum fuit: ergo &c.

Eundem autem ex solo dolo & culpa crassa, hoc est theologica, teneri, ut culpa levis, aut levissima, itam lata purè juridica obligationem nequaquam inducant, ita probamus: ipsa æquitas non postulat, ut quis teneatur majorem diligentiam in conservandis rebus alienis adhibere, quam in suis propriis tam ille, quam alii communiter adhibere consueverunt: atqui ad has conservandas non tenetur aliquis de leviori culpa: ergo neque ad alienas. Prob. 2. ex contractu depositi nullum commodum accrescit depositario, sed hic ontis custodiæ in se suscipit gratis: ergo præsumendus est se obstringere ad depositum bona fide custodiendum, & iterum reddendum, cum à se petitum fuerit: non autem præsumi debet se velle astringere ad illud reddendum, cum abs-

que

que culpa sua, & malitia gravi perierit.

Confir. hæc omnia ex lege si sine ff. depositi: ibi: si sine dolo malo rem depositam amiseris, nec depositi teneris &c. & lege si ut certò. §. nunc videndum: ff. commodati: ibi: interdum solum dolum, interdum & culpam præstamus: dolum in deposito: nam quia nulla utilitas ejus vertatur, apud quem deponitur, meritò solus dolus præstatur: nisi fortè & merces accesserit: tunc enim & culpæ exhibitur. Et §. præterea insit. quibus modis re contrah. obligatio: Ulpianus ait: ex eo solum tenetur, si quid dolo commiserit: culpæ autem nomine (id est de fide, & negligentia) non tenetur.

20 Addidimus in conclusione, hæc procedere, nisi depositarius cum deponente aliter convenerit, & se ad culpam quoque juridicam præstandam obligaverit; cum enim conventio de casu quoque fortuito præstando sit licita, hæc standum erit, si prius de hac præstanda conventum fuerit, vi legis 1. cod. depositi: lege 1. §. si conveniet & §. sepe ff. eodem: cap. bona fides eod. tit.

21 Dico 2. Si res in commodum solius depositarii in custodiam concessa fuerit, hic etiam de culpa levi, & levissima ex dispositione legum tenebitur. Prob. concl. Ex lege contractus ff. de regulis juris: lege si ut certò §. nunc videndum: ff. commodati & c. unico de commodato: & Lege 1. ff. de rebus creditis. ita

Lessius lib. 2. c. 7. dub. 8. num. 40. Rebellus 1. p. lib. 1. de contract. q. 10. num. 8. Azor. lib. 6. c. 4. reg. 1. Reginald. lib. 10. num. 20. Molina Disp. 295. & 297. Dicastillo Disp. 1. lib. 2. tract. 3. dubit. 18. num. 40. Palao de justit. Disp. 3. p. 7. num. 3. prob. ipsa justitia, & æquitas naturalis exigunt, ut, quod à me in meum duntaxat commodum accipitur, cum summa diligentia curetur, ne alter damnum aliquod patiat: sed ita debere curare rem est teneri de culpa levissima: ergo talis de culpa levissima tenetur. Optimè autem notat Dicastillo loco citato: huic conclusioni locum esse, si depositarius gratis in sui utilitatem depositum acceptaverit: ubi enim merces quædam invenirentur potius est locatio, vel contractus innominatus, quam depositum.

Dico 3. si Depositum in utriusque contrahentis utilitatem cessant, depositarius non tantum de dolo, & lata culpa, sed de levi, non verò de levissima tenebitur. In Gregorius Lopez, Molina disp. 377. Lessius dicto cap. 7. dub. 8. n. 47. Laym cap. 25. n. 6. Palao cit. pu. 7. n. 4. Dicast. citata dubit. 18. n. 114. prob. ex lege si ut certò §. nunc videndum ff. commodati. & lege contractus: ff. de regulis juris & lege §. si vestimenta: & §. si quis servum ff. depositi: cap. bona fides eodem tit. Abbas in cap. 2. n. 3. de depositis. Prob. qui rem accepit in suam utilitatem, ex naturali æquitate ob-

liga-

figatur eam valde diligenter custodire, ne alter damnum aliquod exinde patiat: ergo tenetur de culpa levi: prob. secundò: ob hoc ipsum interesse, & mercedem, quam ob rem depositam acquirit, de levi culpa obligatur: ergo &c.

Quòd autem de culpa levissima talis non teneatur, ostendit æquitas naturalis, merito dictans, ut non tanta exigatur diligentia, quando res in utriusque utilitatem accepta fuit, quanta desideratur, dum in solius depositarii utilitatem accepta fuerat: si itaque tenetur de levissima, cum in sui solius utilitatem depositum accepit, de hoc non tenebitur, si hoc in utriusque utilitatem cedat.

23 Dices: Sylvester, Tabienna, Armilla, Gregorius Lopez, Laym. lib. 3. summe sect. 5. tract. 4. cap. 25. num. 1. item lex 1. §. sepè: ff. de depositi. affirmant depositarium, qui se ultro obtulit ad rem custodiendam, teneri de levissima culpa, licet depositum in illius utilitatem non cedat: ergo &c. R. dist. dicunt hoc ex præsumptione, quòd talis res deposita cedat in gratiam, & commodum solius depositarii: conc. præcendendo ab hoc: neg. cum aliquis se ultro ad custodiendam rem alienam obtulerit, præsumitur, ut plerumque contingit, in solius offerentis utilitatem depositum cedere, prout docemur

ex lege si quis: & lege 1. §. sepè ff. de depositi. Rebellus. Palao.

Dices 2. Lege 1. §. 3. ff. nautæ: 24
caupones: habetur, quòd nautæ, caupones, ac stabularii ex officio teneantur de culpa levissima ad res sibi traditas custodiendas: licet res illis tradita in custodiam, pro mercede, in utriusque utilitatem cedat. Ergo falsa erit nostra tertia conclusio. R. 1. hac lege obligari solos nautas, caupones, & stabularios, & quidem ex officio tales, non autem etiam eos, qui ob aliquam occasionem suis in domibus hospites etiam pretio accepto suscipiunt, juxta Molinam Dissp. 725. post med. Palaum num. 5. loco cit. Angel. Sylvest. R. 2. juxta multos DD. hanc legem etiam quoad memoratas personas procedere in solo foro externo, eò quòd hoc necessarium fuerit, ut ejusmodi hominum fraudibus occurreretur. Hinc Laym. cap. 25. n. 1. Rebellus 2. p. oblig. justitiæ lib. 1. q. 10. num. 17. Saa verbo stabularius num. 3. probabiliter asserunt, ante Judicis sententiam in foro conscientie de culpa duntaxat levi eosdem teneri, quòd lex in odium istorum hominum duntaxat videatur fuisse lata, nec non in præsumptionem committendæ ab eisdem fraudis, hinc ista cessante non obligabuntur ex culpa levissima.

Resolvitur ultima questio.

An noster proxeneta sit obligandus ad aliquam restitutionem?

- 25 **U**T eò securius in hac ultima resolutione procedamus, distinguimus duo tempora, & diversas circumstantias, quæ in hoc casu intervenerunt, nam illo tempore, quo pecunias ex divenditis panibus collectas proxeneta adhuc apud se retinens, necdum uxori pistoris Sempronii obtulerat, detinuerat illas ut famulus pistorum, & ex contractu, qui tum in utilitatem pistorum, tum ipsius proxenetae cesserat: ubi autem tempore præscripto, & consueto oblatas pistoris uxor recipere recusans, proxeneta in aliud longius tempus aservandas restituerat, contractus prior in bonum utriusque contrahentis cedens, in alium, qui vocatur depositum, permutatus fuit, & quidem in purum depositum; cum expensis circumstantiis propositi casus nec minima mentio fiat promissi cujusdam salarii ob ulteriorem depositæ hujus pecuniæ custodiam persolvendi.
- 26 Videtur etiam innegabile, quòd noster proxeneta, ut pecunias de novo redditas ulterius custodiret, nequaquam ex priore contractu locationis obligatus fuerit; conventum etenim illum inter & pectores fuerat, ut certis & statutis diebus v. g. primo cujuslibet mensis de novo inchoati, lucrum ex divendi-
- tis panibus collectum suis dominis restitueret: ergo ad ulteriorem custodiam ex vi hujus contractus nequaquam obligatus fuerat. Cum igitur constituto hoc tempore suæ obligationi satisfecerit, & factum lucrum pistori voluerit restituere, obligationi suæ, quoad hunc contractum plenissime satisfecit, ex quo
- Concludimus, proxenetam nostrum ad restitutionem perditæ pecuniæ non obligari, etiam si in hoc commississet culpam, quæ in contractu locationis, aut conductionis commissa per se produceret obligationem restitutionis. Ratio est tria: quando non dantur eadem radix & fons, ex quibus nascitur obligatio evitandi certam negligentiam, & procurandi certam in officiis nostris solertiam, tunc etiam non datur amplius hæc obligatio: sed in casu presenti non amplius dabitur radix, & fons hujus obligationis: ergo: prob. m. radix istius obligationis est contractus locationis, & conductionis: atque iste non amplius dabitur: ergo non dabitur radix illius obligationis: & consequenter ex hac culpa non tenetur. Restat itaque examinandum, an non contractui depositi, & ex hoc resultanti obligationi, contraveniens, talem culpam in omnia hujus pecuniæ custodia commiserit, quæ

sessione suae innocentiae vi *Leg. Merito: ff. pro Socio.* idem sentiunt Diana p. 1. t. 8. *Resol. 74.* Enriquez. *Lib. 14. de irregularitate.*

80 Quae haecenus disputavimus, pro solo foro interno, & in confessionali locum inveniunt; ne utriusquam etenim intentio nostra illuc tendit, ut, quid in foro externo Judici faciendum fuerit, hic decidamus: si aliquis ulterius scire desideraret, num proxeneta noster in conscientia ad restitutionem huius deperditae à se, absque gravi tamen sua culpa, pecuniae teneretur, si à iudice ad hoc condemnatus in foro externo fuisset? reponimus hanc resolutionem petendam esse ex principiis, quae habentur de obligatione legum noxalium, & plebisciti Aquilii: si enim istae post sententiam latam obligent, occulta compensatione uti proxeneta non erit licitum: quae tamen eidem concedi poterit, si vera, & insuper certa sit opinio docentium memo-

ratas leges nec post latam sententiam condemnatoriam iudicis obligare.

Posset autem aliquis haecenus dictis opponere: in eo graviter deliquisse proxeneta nostrum, quod pecunias non ipsi viro, sed huius uxori dederit, dandas autem has viro tanquam familiae capiti fuisse. Ad hanc objectionem reponit proxeneta administrationem domesticam penes ipsam uxorem, ob dispositionem, & socordiam pistoris fuisse, hinc uxor inter rationes, quibus ipsa permota ad reddendas pecunias proxenetae fuerat, attulerat, quod viro suo data infructuosa, & inutiliter compensationibus, & commensationibus non sine familiae & uxoris detrimento absumenda forent: videtur itaque nullam in hoc proxeneta noster culpam, qua ad restitutionem independentem à sententia iudicis condemnatur; commisisse,

C A S U S XXXVI.

De decurtata supellectile militum.

Bertha nunc Vidua, ante aliquot annos vivente marito ex illius imperio, vel saltem cum consensu illius, ita parè ac decurtatim supellectilem variam certae legionis militum, arcem quandam insipientium, dispensaverat, ut plurimam ex illa copiam reservaverit, cuius tamen partem 40 florenis aestimata sibi, & suae familiae retinuit, aliam longè majoris valoris tradidit illi, qui marito suo in officio successit, post-